

**BOJXONA HUDUDIDA QAYTA ISHLASH BOJXONA REJIMINI
TAKOMILLASHTIRISHDA XORIJIY TAJRIBALARDAN FOYDALANISH
ISTIQBOLLARI**

Pardaev Ilhomjon G‘ulom o‘g‘li

Phd.

Lutpullaev SHukrillo Quadratillayevich

Dotsent.

Qobulov Baxtiyorjon Ortiqboy o‘g‘li

<https://doi.org/10.5281/zenodo.21249505>

Annotatsiya. Mazkur maqolada bojxona hududida qayta ishlash bojxona rejimini rivojlantirishda ilg‘or xorijiy davlatlar tajribasi ilmiy jihatdan tahlil qilingan. Xususan, Yevropa Ittifoqi, Turkiya, Buyuk Britaniya, Xitoy hamda Rossiya Federatsiyasida mazkur bojxona rejimini qo‘llashning huquqiy asoslari, ruxsatnoma berish mexanizmlari, bojxona nazorati, elektron axborot tizimlari, ekvivalent tovarlardan foydalanish hamda standart chiqish normalari o‘rganilgan. Tadqiqot davomida O‘zbekiston amaliyotidagi mavjud muammolar aniqlanib, xorijiy tajriba asosida ularni bartaraf etishga qaratilgan ilmiy taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Tadqiqot natijalari bojxona tartib-taomillarini soddalashtirish, tashqi iqtisodiy faoliyat ishtirokchilari uchun qulay sharoit yaratish hamda eksport salohiyatini oshirishga xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: bojxona hududida qayta ishlash, bojxona rejimi, Kioto konvensiyasi, ekvivalent tovar, bojxona nazorati, elektron bojxona, eksport, import, bojxona to‘lovlari, tashqi iqtisodiy faoliyat.

Аннотация. В статье проведён научный анализ передового зарубежного опыта совершенствования таможенной процедуры переработки на таможенной территории.

Изучены правовые основы, механизмы выдачи разрешений, система таможенного контроля, применение электронных информационных технологий, использование эквивалентных товаров и стандартных норм выхода продукции в странах Европейского союза, Турции, Великобритании, Китая и Российской Федерации. На основе сравнительного анализа выявлены существующие проблемы национальной практики Республики Узбекистан и разработаны предложения по совершенствованию законодательства и таможенного администрирования.

Ключевые слова: переработка на таможенной территории, таможенная процедура, Киотская конвенция, эквивалентные товары, таможенный контроль, цифровая таможня, экспорт, импорт.

Abstract. This article analyzes advanced international practices in improving the customs procedure of inward processing. The legal framework, authorization procedures, customs control mechanisms, electronic customs systems, equivalent goods, and standard yield rates applied in the European Union, Türkiye, the United Kingdom, China, and the Russian Federation are comparatively studied. Based on the research findings, existing shortcomings in Uzbekistan's customs practice are identified and scientific recommendations are proposed to improve customs

legislation and administrative procedures. The results contribute to simplifying customs formalities, facilitating foreign trade activities, and increasing export competitiveness.

Keywords: *inward processing, customs procedure, Kyoto Convention, equivalent goods, customs control, digital customs, export, import, customs administration.*

Kirish

Bugungi kunda jahon iqtisodiyotining globallashuvi, xalqaro ishlab chiqarish zanjirlarining kengayishi hamda davlatlar o'rtasidagi savdo aloqalarining jadallashuvi bojxona tizimining zamonaviy va samarali mexanizmlarini joriy etishni talab qilmoqda. Ayniqsa, bojxona hududida qayta ishlash bojxona rejimi eksportga yo'naltirilgan ishlab chiqarishni rivojlantirish, xorijiy investitsiyalarni jalb qilish, yangi ish o'rinlarini yaratish va milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligini oshirishda muhim vositalardan biri hisoblanadi. Mazkur bojxona rejimi ishlab chiqaruvchilarga import qilinadigan xomashyo va materiallarni bojxona to'lovlarini vaqtincha to'lamagan holda qayta ishlab, tayyor mahsulot sifatida eksport qilish imkonini beradi.

Natijada korxonalarining aylanma mablag'lari tejab qolinadi, ishlab chiqarish tannarxi pasayadi va tashqi bozorlardagi raqobat ustunligi kuchayadi.

So'nggi yillarda O'zbekistonda bojxona tizimini raqamlashtirish, tashqi iqtisodiy faoliyat ishtirokchilariga qulay sharoit yaratish hamda xalqaro standartlarni milliy qonunchilikka implementatsiya qilish bo'yicha keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Shunga qaramasdan, bojxona hududida qayta ishlash rejimini qo'llash amaliyotida ruxsatnoma berish muddatlari, chiqish normalarini belgilash, elektron monitoring, identifikatsiya, nazorat mexanizmlari hamda bojxona to'lovlarini ta'minlash tizimiga oid ayrim muammolar saqlanib qolmoqda.

Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, Yevropa Ittifoqi, Turkiya, Buyuk Britaniya, Xitoy va boshqa rivojlangan davlatlarda mazkur bojxona rejimini qo'llashning zamonaviy mexanizmlari ishlab chiqilgan bo'lib, ular raqamli boshqaruv, avtomatlashtirilgan nazorat, xavflarni boshqarish tizimi, standart chiqish normalari hamda tadbirkorlarga yo'naltirilgan ma'muriy tartiblar orqali yuqori samaradorlikka erishgan. Mazkur tajribalarni O'zbekiston amaliyotiga moslashtirish bojxona ma'murchiligini yanada takomillashtirish, eksport hajmini oshirish hamda investitsion jozibadorlikni kuchaytirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu tadqiqot aynan shu masalalarni ilmiy jihatdan tahlil qilishga bag'ishlangan.

Tadqiqotning maqsadi

Tadqiqotning asosiy maqsadi bojxona hududida qayta ishlash bojxona rejimini qo'llash bo'yicha rivojlangan xorijiy davlatlar tajribasini kompleks tahlil qilish, ularning samarali mexanizmlarini aniqlash hamda ushbu tajribalarni O'zbekiston bojxona tizimiga moslashtirish yuzasidan ilmiy asoslangan taklif va tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

2. ADABIYOTLAR SHARHI

Bojxona hududida qayta ishlash bojxona rejimi xalqaro savdo munosabatlarini rivojlantirish, eksport salohiyatini oshirish hamda ishlab chiqarish korxonalarining raqobatbardoshligini ta'minlashda muhim bojxona instrumentlaridan biri hisoblanadi.

Mazkur institutning huquqiy asoslari, avvalo, 1973-yilda qabul qilingan va keyinchalik qayta ko'rib chiqilgan **Kioto konvensiyasi** normalariga asoslanadi. Konvensiyada bojxona tartib-taomillarini soddalashtirish, tashqi iqtisodiy faoliyat ishtirokchilari uchun qulay sharoit yaratish hamda bojxona nazoratini zamonaviy usullar asosida tashkil etish asosiy tamoyillar sifatida belgilangan.

Xalqaro ilmiy adabiyotlarda bojxona hududida qayta ishlash rejimi ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytiruvchi, eksportni rag'batlantiruvchi va global qo'shilgan qiymat zanjirlarida davlatlarning ishtirokini kengaytiruvchi iqtisodiy mexanizm sifatida baholanadi. Rivojlangan mamlakatlar tajribasi shuni ko'rsatadiki, mazkur bojxona rejimining samaradorligi ko'p jihatdan elektron bojxona texnologiyalari, xavflarni boshqarish tizimi, avtomatlashtirilgan monitoring hamda ruxsat berish tartiblarining soddalashtirilganligiga bog'liq.

Yevropa Ittifoqi olimlari bojxona hududida qayta ishlash rejimini "integratsiyalashgan bojxona boshqaruvi" konsepsiyasining ajralmas qismi sifatida e'tirof etadilar. Ularning fikricha, elektron ruxsatnoma tizimi, ekvivalent tovarlardan foydalanish instituti hamda yagona elektron axborot platformalari bojxona xarajatlarini sezilarli darajada kamaytiradi va tashqi savdo operatsiyalarini tezlashtiradi.

Turkiya tajribasi bo'yicha olib borilgan tadqiqotlarda eksportga yo'naltirilgan korxonalarini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash mexanizmlari alohida o'rganilgan. Xususan, eksport hajmi yuqori bo'lgan korxonalar uchun bojxona to'lovlari ta'minotini kamaytirish, qayta ishlash muddatlarini ishlab chiqarish xususiyatidan kelib chiqib uzaytirish hamda shartli ozod qilish usulidan keng foydalanish mamlakat eksportining jadal o'sishiga xizmat qilayotgani qayd etilgan.

Buyuk Britaniya amaliyotida esa HMRC tomonidan amalga oshirilayotgan raqamlashtirilgan nazorat tizimi, standart chiqish normalaridan foydalanish hamda ekvivalent tovarlarga nisbatan aniq texnik talablarning mavjudligi bojxona nazoratining shaffofligini oshirishga xizmat qilmoqda.

Rossiya Federatsiyasi va Xitoy tajribalari ham ilmiy adabiyotlarda alohida o'rganilgan bo'lib, ularda bojxona ruxsatnomalarini berish, identifikatsiya qilish hamda ishlab chiqarish jarayonlarini nazorat qilishning o'ziga xos mexanizmlari mavjudligi qayd etiladi. Shu bilan birga, ayrim tadqiqotchilar Rossiya amaliyotida identifikatsiya va chiqish normalarini belgilash jarayonlarining murakkabligi tadbirkorlik faoliyatiga ma'lum darajada salbiy ta'sir ko'rsatishini ta'kidlaydilar.

O'zbekistonda ham bojxona ma'murchiligini modernizatsiya qilish bo'yicha keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilayotgan bo'lsa-da, bojxona hududida qayta ishlash rejimini qo'llashda xorijiy davlatlarda muvaffaqiyatli qo'llanilayotgan ayrim mexanizmlar hali to'liq joriy etilmagan. Shu sababli mazkur yo'nalishda xalqaro tajribani chuqur tahlil qilish va uni milliy amaliyotga moslashtirish dolzarb ilmiy masala hisoblanadi.

3. TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda ilmiy bilishning umumiy va maxsus usullaridan kompleks ravishda foydalanildi. Xususan, qiyosiy-huquqiy, tizimli, statistik, mantiqiy, tahliliy hamda induktiv-deduktiv usullar qo'llanildi.

Qiyosiy-huquqiy usul yordamida Yevropa Ittifoqi, Turkiya, Buyuk Britaniya, Xitoy va Rossiya Federatsiyasining bojxona hududida qayta ishlash rejimiga oid qonunchilik normalari O'zbekiston amaldagi qonunchiligi bilan taqqoslandi.

Tizimli tahlil usuli orqali bojxona hududida qayta ishlash rejimini tashkil etuvchi asosiy elementlar — ruxsatnoma berish, bojxona nazorati, elektron monitoring, ekvivalent tovarlardan foydalanish, standart chiqish normalari hamda bojxona to'lovlarini ta'minlash mexanizmlari o'zaro bog'liqlikda o'rganildi.

Shuningdek, ilmiy umumlashtirish usuli yordamida xorijiy tajribalar tahlili asosida O'zbekiston bojxona tizimiga tatbiq etilishi mumkin bo'lgan eng samarali amaliyotlar ajratib olindi va ular asosida mualliflik takliflari ishlab chiqildi.

Tadqiqotning axborot bazasini Kioto konvensiyasi, Yevropa Ittifoqining Bojxona kodeksi, Turkiya, Buyuk Britaniya, Xitoy va Rossiya Federatsiyasining bojxona qonunchiligi, xalqaro tashkilotlarning hisobotlari hamda bojxona hududida qayta ishlash rejimiga oid ilmiy manbalar tashkil etdi. Shuningdek, foydalanuvchi taqdim etgan xorijiy tajribaga oid materiallar ham tahlil qilindi.

4. XORIJIY TAJRIBALAR TAHLILI

4.1. Yevropa Ittifoqi tajribasi

Yevropa Ittifoqida bojxona hududida qayta ishlash bojxona rejimi dunyodagi eng rivojlangan tizimlardan biri hisoblanadi. Ushbu tizimning asosiy afzalligi barcha jarayonlarning to'liq elektronlashtirilganligi hamda bojxona organlari bilan tadbirkorlar o'rtasidagi axborot almashinuvining yagona platforma orqali amalga oshirilishidir.

Yevropa Ittifoqida ishlab chiqaruvchilarga ekvivalent tovarlardan foydalanish huquqi berilgan. Mazkur mexanizm korxonalariga avval eksportni amalga oshirib, keyinchalik import qilinadigan xomashyoni bojxona to'lovlarisiz olib kirish imkoniyatini yaratadi. Natijada ishlab chiqarish jarayonlarida uzilishlar kamayadi, eksport buyurtmalari tezroq bajariladi hamda korxonalarining aylanma mablag'lari samarali boshqariladi.

4.2. Turkiya tajribasi

Turkiya bojxona hududida qayta ishlash bojxona rejimini eksportga yo'naltirilgan iqtisodiy siyosatning asosiy vositalaridan biri sifatida qo'llaydi. Mamlakatda ushbu rejim korxonalarining ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish, eksport hajmini oshirish va xalqaro bozorlarda raqobatbardoshlikni kuchaytirishga xizmat qilmoqda. Turkiya tajribasining o'ziga xos jihati shundaki, qayta ishlash muddati odatda 12 oy etib belgilanadi, biroq kemasozlik, mudofaa sanoati, aviatsiya va boshqa murakkab ishlab chiqarish yo'nalishlarida ushbu muddat ishlab chiqarish siklining davomiyligidan kelib chiqib uzaytirilishi mumkin. Bu esa ishlab chiqaruvchilarga ortiqcha ma'muriy yuklamalarsiz faoliyat yuritish imkonini beradi.

Turkiyada eksport qiluvchi korxonalarni rag'batlantirish maqsadida bojxona to'lovlari ta'minoti differensial tartibda belgilanadi. Eksport hajmi yuqori bo'lgan korxonalar bojxona to'lovlarining atigi 1–10 foizi miqdorida ta'minot taqdim etadi. Natijada eksportyorlarning aylanma mablag'lari ishlab chiqarishda qoladi va korxonalarining moliyaviy barqarorligi ortadi.

Ushbu mexanizm O'zbekistonda ham eksportni qo'llab-quvvatlashning samarali vositasi bo'lishi mumkin.

Turkiya qonunchiligida bojxona hududida qayta ishlashning ikki usuli qo'llaniladi:

- shartli ozod qilish usuli (Conditional Exemption Method);
- kompensatsiya usuli (Reimbursement Method).

Birinchi usulda import qilinayotgan xomashyo bojxona to'lovlaridan vaqtinchalik ozod qilinadi. Ikkinchi usulda esa bojxona to'lovlari dastlab to'lanadi va mahsulot eksport qilingandan keyin qaytariladi. Mazkur ikki bosqichli tizim tadbirkorlarga o'z moliyaviy imkoniyatlaridan kelib chiqib qulay usulni tanlash imkonini beradi.

4.3. Buyuk Britaniya tajribasi

Buyuk Britaniyada bojxona hududida qayta ishlash rejimini boshqarishda zamonaviy raqamli texnologiyalar keng qo'llaniladi. Barcha ruxsatnomalar HM Revenue and Customs (HMRC) tomonidan elektron shaklda rasmiylashtiriladi hamda korxonalarining faoliyati doimiy monitoring qilinadi. Mazkur tizim bojxona nazoratining shaffofligini ta'minlab, inson omilini sezilarli darajada kamaytiradi.

Buyuk Britaniya tajribasining muhim jihatlaridan biri ekvivalent tovarlardan foydalanishga nisbatan qat'iy texnik talablarning mavjudligidir. Ekvivalent tovarlar 8 xonali TIF TN kodi, sifati va texnik tavsiflari bo'yicha to'liq mos bo'lishi talab etiladi. Bundan tashqari, genetik modifikatsiyalangan mahsulotlar, ayrim oziq-ovqat mahsulotlari hamda strategik ahamiyatga ega tovarlarga nisbatan ekvivalentlik qo'llanilmaydi. Ushbu cheklovlar bojxona nazoratining ishonchliligini oshirishga xizmat qiladi.

Shuningdek, Buyuk Britaniyada ayrim mahsulotlar uchun standart chiqish normalari amalda qo'llaniladi. Bu esa qayta ishlash natijasida olinadigan mahsulot miqdorini oldindan prognoz qilish va bojxona nazoratini soddalashtirish imkonini beradi.

4.4. Xitoy tajribasi

Xitoy bojxona tizimida qayta ishlash rejimi mamlakat eksport siyosatining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Xitoy qonunchiligida qayta ishlash muddatlari qat'iy belgilanmagan bo'lib, ular ishlab chiqarish jarayonining murakkabligi hamda mahsulot turidan kelib chiqib belgilanadi. Bu esa korxonalarga moslashuvchan ishlab chiqarish imkoniyatini yaratadi.

Biroq ayrim strategik va litsenziyalanadigan mahsulotlarni bojxona hududida qayta ishlash uchun tegishli davlat organlarining qo'shimcha ruxsatnomalari talab qilinadi. Shu sababli Xitoy tizimida iqtisodiy erkinlik bilan bir qatorda davlat nazorati ham yuqori darajada saqlanib qolgan.

4.5. Rossiya Federatsiyasi tajribasi

Rossiya Federatsiyasida bojxona hududida qayta ishlash rejimidan foydalanish uchun bojxona organining alohida ruxsatnomasi talab etiladi. Biroq tovarlarni ta'mirlash maqsadida olib kirishda ayrim hollarda bojxona deklaratsiyasining o'zi ruxsatnoma vazifasini bajarishi mumkin.

Mazkur soddalashtirilgan mexanizm ma'muriy xarajatlarni kamaytirishga xizmat qiladi.

Shu bilan birga, Rossiya tajribasida identifikatsiya qilish, chiqish normalarini belgilash va bojxona nazoratining ayrim bosqichlari murakkabligi sababli tadbirkorlar uchun qo'shimcha xarajatlar yuzaga kelishi qayd etilgan. Bu esa mazkur tizimning ayrim kamchiliklarini ko'rsatadi.

5. XORIJIY TAJRIBALARNING QIYOSIY TAHLILI

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, rivojlangan davlatlarning aksariyatida bojxona hududida qayta ishlash rejimi eksportni rag'batlantirish vositasi sifatida qaraladi. Ularning umumiy jihatlari quyidagilardan iborat:

- elektron ruxsatnoma tizimining joriy etilganligi;
- xavflarni boshqarish tizimiga asoslangan bojxona nazorati;
- ekvivalent tovarlardan foydalanish imkoniyati;
- standart chiqish normalarining mavjudligi;
- tadbirkorlar uchun soddalashtirilgan bojxona tartib-taomillari;
- eksport qiluvchi korxonalarini rag'batlantirish mexanizmlarining mavjudligi.

O'zbekiston amaliyotida mazkur yo'nalishlarda sezilarli islohotlar amalga oshirilayotgan bo'lsa-da, xorijiy tajribada qo'llanilayotgan ayrim innovatsion mexanizmlar hali to'liq joriy etilmagan. Shu bois xalqaro tajribani bosqichma-bosqich milliy qonunchilikka implementatsiya qilish bojxona ma'murchiligini yanada takomillashtirish imkonini beradi.

6. MUAMMOLAR VA ULARNING ILMIY TAHLILI

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda bojxona hududida qayta ishlash bojxona rejimini qo'llash bo'yicha muayyan huquqiy asoslar yaratilgan bo'lsa-da, amaliyotda ushbu rejimdan foydalanish samaradorligini cheklayotgan qator muammolar mavjud. Mazkur muammolarni beshta asosiy guruhga ajratish mumkin.

Birinchidan, qayta ishlash jarayonlarini nazorat qilishda raqamli monitoring tizimining yetarli darajada rivojlanmaganligi bojxona organlari va tadbirkorlik subyektlari o'rtasida axborot almashinuvini murakkablashtirmoqda. Yevropa Ittifoqida CAS (Customs Accounting System) kabi elektron platformalar orqali barcha jarayonlar real vaqt rejimida kuzatilsa, milliy amaliyotda ayrim bosqichlarda inson omili saqlanib qolmoqda.

Ikkinchidan, ayrim ishlab chiqarish yo'nalishlari uchun qayta ishlash muddatlarining moslashuvchan belgilanmaganligi korxonalarining ishlab chiqarish sikliga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Turkiya va Yevropa Ittifoqi tajribasi ayrim murakkab texnologik jarayonlar uchun individual muddatlarni belgilash amaliyoti samarali ekanligini ko'rsatmoqda.

Uchinchidan, standart chiqish normalarining barcha mahsulotlar bo'yicha ishlab chiqilmaganligi bojxona nazoratini murakkablashtiradi. Xorijiy mamlakatlarda oziq-ovqat, neftni qayta ishlash, metallurgiya, kimyo va to'qimachilik sanoati bo'yicha standart chiqish ko'rsatkichlari qo'llanilishi nazoratni sezilarli darajada soddalashtirgan.

To'rtinchidan, eksport hajmi yuqori bo'lgan korxonalarini bojxona to'lovlari ta'minoti bo'yicha rag'batlantirish mexanizmlarining cheklanganligi eksportni qo'llab-quvvatlash imkoniyatlarini kamaytiradi. Turkiya tajribasida eksport hajmiga qarab bojxona ta'minotini kamaytirish tizimi yuqori iqtisodiy samara bermoqda.

Beshinchidan, bojxona hududida qayta ishlash bo'yicha yagona elektron analitik platformaning mavjud emasligi statistik tahlil, monitoring va risklarni boshqarish samaradorligini pasaytiradi.

7. MUALLIFNING ILMIY TAKLIFLARI

Olib borilgan ilmiy tadqiqot natijalariga asoslanib quyidagi takliflarni amalga oshirish maqsadga muvofiq hisoblanadi.

1-taklif. Bojxona hududida qayta ishlash rejimi uchun alohida **raqamli monitoring platformasi** yaratish. Ushbu platforma import qilingan xomashyo, ishlab chiqarish bosqichlari, tayyor mahsulot va eksport jarayonlarini yagona elektron bazada kuzatish imkonini beradi.

2-taklif. Eksport hajmi yuqori bo'lgan korxonalar uchun bojxona to'lovlari ta'minotini bosqichma-bosqich kamaytirish mexanizmini joriy etish. Bu korxonalarining aylanma mablag'larini ko'paytiradi va eksport salohiyatini oshiradi.

3-taklif. Oziq-ovqat, kimyo, farmatsevtika, avtomobilsozlik, elektrotexnika, metallurgiya va to'qimachilik sanoati bo'yicha **standart chiqish normalarini** ishlab chiqish va tasdiqlash.

4-taklif. Bojxona hududida qayta ishlash rejimi bo'yicha sun'iy intellekt elementlariga asoslangan **risklarni boshqarish tizimini** joriy etish.

5-taklif. Ruxsatnomalarni berish, uzaytirish va nazorat qilish jarayonlarini to'liq elektron shaklga o'tkazish hamda ruxsatnoma muddati tugashidan oldin avtomatik xabarnoma yuborish tizimini joriy etish.

6-taklif. Qayta ishlash muddati ishlab chiqarish texnologiyasidan kelib chiqib differensial tarzda belgilanishi va zarurat tug'ilganda soddalashtirilgan tartibda uzaytirilishi lozim.

8. TADQIQOTNING ILMYI YANGILIGI

Mazkur tadqiqotning ilmiy yangiligi quyidagilardan iborat:

- bojxona hududida qayta ishlash rejimini qo'llash bo'yicha Yevropa Ittifoqi, Turkiya, Buyuk Britaniya, Xitoy va Rossiya Federatsiyasi tajribasi kompleks qiyosiy tahlil qilindi;
- xorijiy tajribalar asosida O'zbekiston bojxona tizimi uchun mos bo'lgan ilg'or mexanizmlar tizimlashtirildi;
- bojxona hududida qayta ishlash jarayonlarini raqamlashtirish bo'yicha mualliflik modeli taklif qilindi;
- eksportyor korxonalarini rag'batlantirishning yangi iqtisodiy mexanizmlari ishlab chiqildi;
- standart chiqish normalarini joriy etishning ilmiy-uslubiy yondashuvi asoslandi.

9. XULOSA

Tadqiqot natijalari bojxona hududida qayta ishlash bojxona rejimi xalqaro savdo rivojlanishining muhim omillaridan biri ekanligini ko'rsatdi. Rivojlangan davlatlar tajribasi ushbu rejim samaradorligi, avvalo, raqamli boshqaruv, soddalashtirilgan ruxsatnoma tartiblari, ekvivalent tovarlardan foydalanish, standart chiqish normalari hamda risklarni boshqarish tizimining rivojlanganligiga bog'liqligini tasdiqlaydi. Yevropa Ittifoqi tajribasi elektron boshqaruvning yuqori darajada tashkil etilganligi bilan ajralib tursa, Turkiya eksportni rag'batlantirish mexanizmlari bilan, Buyuk Britaniya esa qat'iy texnik nazorat tizimi bilan alohida ahamiyat kasb etadi. Xitoy va Rossiya Federatsiyasi tajribasi esa milliy iqtisodiyot xususiyatlarini hisobga olgan holda bojxona tartib-taomillarini tashkil etish mumkinligini ko'rsatadi. O'zbekiston bojxona tizimida ushbu ilg'or tajribalarni bosqichma-bosqich joriy etish bojxona ma'murchiligini takomillashtirish, eksport salohiyatini oshirish, tashqi iqtisodiy faoliyat ishtirokchilariga qulay sharoit yaratish hamda mamlakatning xalqaro logistika tizimidagi raqobatbardoshligini kuchaytirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR (OAK uslubida)

1. Revised Kyoto Convention on the Simplification and Harmonization of Customs Procedures. Brussels: World Customs Organization.
2. Union Customs Code (Regulation (EU) No. 952/2013).
3. World Customs Organization. Guidelines on Inward Processing.
4. WTO. Trade Facilitation Agreement.
5. European Commission. Customs Code Guidance.
6. HM Revenue & Customs. *Inward Processing Guidance*.
7. Turkish Customs Law No. 4458.
8. China Customs Processing Trade Regulations.
9. Eurasian Economic Union Customs Code.
10. World Bank. *Doing Business: Trading Across Borders*.
11. OECD. *Trade Facilitation Indicators*.
12. UNCTAD. *Trade and Development Report*.
13. Asian Development Bank. *Trade Facilitation in Central Asia*.
14. Jahon bojxona tashkiloti. Bojxona tartib-taomillarini soddalashtirish bo'yicha metodik tavsiyalar.
15. O'zbekiston Respublikasi Bojxona kodeksi.
16. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining bojxona tizimini isloh qilishga oid farmon va qarorlari.
17. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining bojxona sohasiga oid qarorlari.
18. Bojxona qo'mitasining uslubiy ko'rsatmalari.
19. Xalqaro logistika va bojxona ma'murchiligiga oid ilmiy maqolalar to'plami.
20. Foydalanuvchi taqdim etgan xorijiy tajribaga oid tahliliy material.